

ОБГОВОРЮЄМО ПРОБЛЕМУ

Людмила РОМАНИШИНА,
Оксана ШУПТА

РОЛЬ КОМУНІКАТИВНО-ІГРОВИХ СИТУАЦІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ДО КРЕАТИВНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Стаття присвячена проблемі підготовки майбутніх перекладачів до креативного перекладу засобами комунікативно-ігрових ситуацій. Дано визначення перекладацької креативності, визначено роль ігрових ситуацій у розвитку професійно-ділових, мотиваційних і рефлексивних якостей майбутнього перекладача на заняттях перекладацького циклу.

В умовах євроінтеграції України суспільство не влаштовує існуючий рівень підготовки перекладачів до майбутньої професійної діяльності. Складний етап реформ, непрості економічні умови негативно впливають на статус перекладача. Суспільству потрібні перекладачі-професіонали, котрі глибоко знають свій предмет, мають фундаментальну підготовку, професійну ерудицію, високу загальну культуру, творчо підходять до вирішення професійних завдань.

Процес перекладу — це особлива мовна діяльність і насамперед творчий процес; це обробка інформації, яка надійшла, її синтез та аналіз, подальше передання засобами іншої мови. Існує думка, що перекладати може кожен, хто непогано знає іноземну мову. Переклад може легко читатися, але якщо він не породжує комплекс емоцій, які виникають під час читання оригіналу, то не можна говорити про адекватність перекладу, що є основним критерієм оцінки перекладу. Адекватний переклад — це креативний переклад, а особистість, яка його здійснює, — креативна особистість.

Перед педагогічною системою особливо гостро постала проблема вдосконалення процесу підготовки креативних перекладачів з високим рівнем професіоналізму. Незважаючи на актуальність проблеми, нез'ясованими залишаються питання активізації творчої діяльності студентів-перекладачів, формування інтелектуальних, професійних і моральних якостей майбутніх фахівців у процесі використання комунікативно-ігрових ситуацій.

Мета статті — визначити місце і роль комунікативно-ігрових ситуацій у процесі підготовки майбутніх перекладачів до креативного перекладу.

Розвиток креативності в особистості, в тому числі у майбутнього перекладача, розглядається як важливе завдання сучасної системи освіти і виховання у вищій школі та неможливий без використання в навчанні відповідних педагогічних технологій. Саме у ВНЗ у процесі навчання закладаються основи майбутньої перекладацької майстерності. В зв'язку з цим реалізація процесу навчання повинна передбачати творчу організацію педагогічного процесу, розвиток творчих здібностей особистості і передання знань, досвіду, ціннісних орієнтацій через творче мислення і діяльність.

Дослідження розвитку творчих здібностей (креативності) проводили такі зарубіжні вчені, як М. Воллах, Дж. Гілфорд, П. Торренс, К. Тейлор, Х. Трік та ін. За останні роки проблеми розвитку творчих здібностей в Україні та Росії вивчали Г. Балл, Н. Вишнякова, П. Гальперін, І. Язюн, І. Калашников, Д. Кірнос, А. Матюшкін, С. Сисоєва та ін.

Одним з перших креативність як окрему психологічну категорію визначив Дж. Гілфорд. Згідно з ним, креативність і творчий потенціал можуть бути визначені як сукупність здібностей та інших рис, які сприяють успішному творчому мисленню [1].

В. Сластьонін креативністю називає здібність, що відображає глибинну властивість індивідів створювати оригінальні цінності, приймати нестандартні рішення [2, 18].

Н. Вишнякова визначає креативність як процес і комплекс інтелектуальних та особистісних якостей індивіда, що сприяє самостійному висуненню проблем, генеруванню великої кількості оригінальних ідей та нешаблонному їх вирішенню і властивий багатьом особистостям [3, 45]. У ранніх дослідженнях креативність визначають як надзвичайний та унікальний феномен, у сучасних — як прояв інтелектуальних та особистісних якостей індивіда.

На нашу думку, є всі підстави розуміти, що креативність — це комплекс здібностей, який дозволяє особистості якісно та компетентно створювати творчий продукт на основі сформованої мотивації, розвинених розумових якостей і набутого життєвого досвіду. В навчальній діяльності розвиток креативності дає змогу студентам досягнути мети навчання — сформувати всебічно розвинену особистість і підвищити якість засвоєння знань, умінь та навичок.

І. Алексєєва, Г. Мірам, А. Чужакін та інші науковці вказують на те, що перекладач — професіонал високого класу — обов'язково повинен володіти не лише ерудицією та глибокою загальною культурою, допитливістю і розвинутими аналітичними здібностями, а й багатим творчим потенціалом, творчими здібностями тобто креативністю. Отже, креативність є однією з основних складових професійно важливих якостей перекладача. За А. Чужакіним, саме в умовах навчально-професійної діяльності у студента — майбутнього перекладача — мають формуватись і розвиватись такі професійні якості, як дивергентне мислення (здатність аналізувати суспільні явища, факти, процеси, критичність, мобільність, оперативність мислення), висока ерудиція, висока загальна культура, креативність (уміння творчо підходити до вирішення професійних завдань), професійна інтуїція, творча уява, вміння керувати собою в стані пошуку, аналізувати свої творчі дії [4, 7]. Креативність перекладача визначається його вмінням знайти адекватний спосіб дії у новій ситуації (практичній і теоретичній) або новий спосіб дії в ситуації знайомій, стереотипній.

Формування та розвиток креативної особистості майбутнього перекладача вимагає впровадження нових дидактичних методів, завдань творчого характеру, які сприяють розвитку пізнавальних інтересів і здібностей студентів, безперервному їх вдосконаленню, підвищенню активності і самостійності студентів, розвитку в них ініціативи і творчого підходу у вирішенні професійних завдань, аналітико-синтетичної діяльності мислення, мовлення, пам'яті, уваги, уяви.

В педагогічній літературі описано близько двох десятків спеціально розроблених методів організації творчої навчальної діяльності. Серед них брейнстормінг, морфологічний аналіз, висування гіпотез тощо. В основу розробки та впровадження зазначених методів покладена гіпотеза про те, що креативність існує паралельно та незалежно від загальних і спеціальних здібностей. Ці методи застосовуються як в технічних, так і гуманітарних науках.

На нашу думку, в процесі підготовки студентів необхідно навчити їх самостійно приймати рішення, застосовувати наявні уміння та навички в нових проблемних ситуаціях. У разі, коли майбутні перекладачі звикнуть до стандартних або шаблонних рішень, вони не зможуть мобілізуватись і проявити власні творчі здібності у нестандартних, незвичних ситуаціях. Важливою умовою, яка сприяє розвитку креативного ставлення до професії перекладача, є використання на заняттях комунікативно-ігрових ситуацій. Студенти повинні відчувати, що методика проведення заняття сприяє розвитку, актуалізації та реалізації їхнього особистісного потенціалу. З цією метою безпосередньо на занятті майбутні перекладачі залучаються до вирішення перекладацьких завдань, складних проблемних ситуацій. Ми створюємо умови, щоб кожний студент міг відчувати себе в ролі перекладача. Оскільки велике значення має не лише комунікативний досвід, а й індивідуально психологічний, то введення у навчальний процес комунікативно-ігрової ситуації професійного спрямування сприяє досягненню професійних цілей, розкриває їх творчий потенціал. Виконуючи рольові завдання, студенти користуються засобами вербального спілкування, імпровізують і прогнозують ігрові дії. Гра “є стимулом розвитку спонтанного творчого мовлення” [5, 7].

Беручи участь у комунікативно-ігрових ситуаціях на заняттях, майбутні перекладачі мають змогу виробити стратегію власної комунікативної поведінки, відпрацювати і закріпити послідовність дій, а також професійних умінь і навичок. Ігрові методи навчання також сприяють кращому засвоєнню лексичного, граматичного і стилістичного матеріалу, розвитку

перекладацької професійної компетенції. Вважаємо за доцільне моделювати комунікативно-ігрові ситуації на старших курсах, коли студенти засвоїли загальноприйняті прийоми ведення розмови, вміють контролювати свої дії та поведінку, вибирають правильну лінію розмови. Під час ігрової діяльності студенти активізують вивчений лексичний запас, гнучко варіюють мовними одиницями, долають страх і невпевненість в іншомовному спілкуванні.

Ігровий підхід до навчання містить великі можливості для розвитку самооцінки як однієї з важливих професійних якостей перекладача. Аналіз гри і досягнутих результатів сприяє виробленню у студентів уміння бачити, коригувати і виправляти власні помилки, оцінювати і контролювати свою професійну підготовку та відповідність її оптимальним професійним зразкам, відповідати за результати своєї діяльності, пізнавати себе і самореалізовуватися. Самооцінка студента впливає на правильне або неправильне ставлення до себе і може стимулювати чи гальмувати розвиток особистості. Студент повинен завжди критично ставитися до самого себе, своєї роботи і своїх можливостей стати спеціалістом. У процесі гри в нього з'являється бажання проявити власні індивідуальні здібності і нахили, визначити цінності для себе як професіонала.

Навчання, що реалізує ігровий підхід до організації занять, окрім змістового аспекту і формування адекватної самооцінки, забезпечує позитивну емоційну та інтелектуальну обстановку в аудиторії, атмосферу психологічного комфорту для кожного студента. Врахування специфіки мотивації студентів дозволяє коригувати навчальний процес з використанням комунікативно-ігрових ситуацій, щоб надати навчання особистісного змісту. Самостійне вирішення навчальних завдань, пошук оптимального виходу із модельованих ситуацій неможливий без позитивної мотивації, яка є могутнім впливом на мотиваційну сферу її учасників і робить підготовчий етап утворення психологічної атмосфери і настанови на гру непотрібним. Варто пам'ятати, що вмотивовані люди впевнені у собі та успішному завершенні справи, активні, ініціативні та рішучі у прийнятті рішення. На думку багатьох дослідників, позитивна професійна мотивація може компенсувати нестачу здібностей.

З метою створення на заняттях переконливої мотивації навчання нами проводяться рольові ігри різного ступеня складності, в яких студенти виступають у ролі перекладачів, офіційних осіб, членів делегацій, туристів і т. д. Ролі розподіляються з урахуванням індивідуальних особливостей і рівня підготовки кожного студента. Ми враховуємо те, що процес навчання, який передбачає соціальні проблемні ситуації, вимагає від студента індивідуальної творчості, продуктивного мислення, пізнавальної активності, ерудиції, інтуїції, самостійності, мобільності, взаємодії та спілкування.

Отже, перевага ігрового підходу до навчання креативного перекладу в тому, що його результати значною мірою залежать від студента. Такий підхід містить у собі умови для підготовки творчого й активного спеціаліста, здатного бачити перспективу, ставити і самостійно вирішувати проблему, реалізовувати стратегію своєї професійної діяльності. На нашу думку, необхідно частіше застосовувати комунікативно-ігрові ситуації на заняттях перекладацького циклу, зокрема такі, що сприяють розвитку креативності і забезпечують формування професійно-ділових, психофізіологічних і рефлексивних якостей майбутніх перекладачів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Guilford J. P. Some theoretical views on creativity // Nelson H. (Ed.) Contemporary approaches to psychology. — N. Y., 1987. — 119 p.
2. Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений / В. А. Сластенин, И. Ф. Исаев, А. И. Мищенко, Е. Н. Шиянов. — М.: Школа-Пресс, 1998. — 512 с.
3. Вишнякова Н.Ф. Креативная акмеология. Психология высшего образования. В 2-х т. — Т. 1: Психология развития творческой личности взрослого человека. — Изд. 2-е, доп. и перераб. — Минск: Дзбор, 1999. — 238 с.
4. Чужакин А. Мир перевода — 3. — М.: Р. Валент, 2000 — 200 с.
5. Ливингстоун К. Ролевые игры в обучении иностранного языка / Предисловие на русском языке и приложение Н. И. Гез. — М.: Высшая школа, 1988. — 126 с.